

Papa don't preach : parenting and adolescent smoking cognitions and behavior

Citation for published version (APA):

Huver, R. M. E. (2006). *Papa don't preach : parenting and adolescent smoking cognitions and behavior*. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. Universiteit Maastricht. <https://doi.org/10.26481/dis.20060929rh>

Document status and date:

Published: 01/01/2006

DOI:

[10.26481/dis.20060929rh](https://doi.org/10.26481/dis.20060929rh)

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Samenvatting

Hoewel bekend is dat roken schadelijk is voor de gezondheid, beginnen adolescenten nog steeds met roken. Om dit te veranderen is het nodig een beter inzicht te krijgen in de factoren die het rookgedrag van adolescenten bepalen. Onderzoekers uit de hoek van de sociale cognitie hebben het rookgedrag van adolescenten uit interne cognitieve factoren verklaard en stellen dat adolescenten de grootste kans hebben om te roken wanneer ze een positieve attitude hebben ten aanzien van roken, sociale invloeden ervaren die positief zijn over roken en verwachten het roken moeilijk te kunnen laten. Onderzoekers uit een andere hoek hebben de invloed van de sociale omgeving nader onderzocht, bijvoorbeeld die van ouders en leeftijdsgenoten. De onderzoekers gaan er daarbij van uit dat gedrag van belangrijke anderen een sterke voorspeller is van het rookgedrag van adolescenten. Ofschoon de meeste studies uit deze laatste discipline zich hebben gericht op de invloed van leeftijdsgenoten, is de invloed van ouders in dit opzicht van minstens even groot belang. Hoewel de relevantie van zowel cognitieve factoren als van sociale invloeden wordt erkend, zijn deze twee invalshoeken zelden geïntegreerd en is onduidelijk hoe rookgerelateerde cognities precies ontstaan. Het onderzoek dat in dit proefschrift wordt beschreven combineert deze twee benaderingen door te onderzoeken welke invloed ouders hebben op het ontwikkelen van rookcognities en -gedrag van adolescenten. Er werd onderzocht of aspecten van opvoeding konden worden geïntegreerd in een sociaal cognitief model, het I-Change Model, en of de persoonlijkheid van ouders aan hun opvoedstijl voorafgaat. Bovendien werden inconsistente effecten van rookspecifieke opvoeding op het rookgedrag van adolescenten uit eerdere studies aan de orde gesteld. De meest prominente bevindingen zijn uit Tabel 1 af te lezen.

Deel I: Integratie van Opvoeding in het I-Change Model

Deel I van dit proefschrift is gericht op het integreren van twee oorspronkelijk onafhankelijke benaderingen, door te onderzoeken of opvoeding kan worden beschouwd als een distale sociale factor in het I-Change Model. Volgens dit model wordt het rookgedrag

van adolescenten verklaard uit rookgerelateerde cognities. Om te onderzoeken hoe deze cognities ontstaan en om de wijze te bestuderen waarop opvoeding het roken van adolescenten beïnvloedt, is onderzocht of effecten van opvoeding op het rookgedrag van adolescenten verloopt via rookgerelateerde cognities, namelijk attitude, waargenomen sociale invloeden en eigen-effectiviteitsverwachtingen. Dit wordt in hoofdstuk 2 en 3 onderzocht voor respectievelijk opvoedstijl en rookspecifieke opvoeding. Opvoedstijl wordt gedefinieerd als het globale emotionele klimaat waarin een familie functioneert, maar opvoeding kan ook meer inhoudelijke vormen aannemen, zoals met betrekking tot roken, waarbij rookspecifieke opvoedstrategieën alle aspecten van opvoeding omvatten die zijn gericht op het ontmoedigen van roken.

In hoofdstuk 2 wordt een cross-sectionele studie beschreven onder 482 adolescenten in de leeftijd van 12 tot 19 jaar, waarbij de relatie wordt onderzocht tussen opvoedstijlen (autoritatief, autoritair, permissief, afwijzend en verwaarlozend, gemeten door combinaties van onderliggende dimensies steun, strikte controle en psychologische controle) en rookcognities en -gedrag van adolescenten. De voornaamste bevindingen hielden in dat de mate waarin ouders steun boden niet samenhang met het wel of niet roken van adolescenten. Bovendien bleek strikte controle door de ouders van het gedrag van het kind samen te hangen met het rookgedrag van het kind. Dit effect bleek gedeeltelijk te verlopen via de attitude ten aanzien van roken en de intentie om te roken. Als ouders in hogere mate strikte controle uitoefenden, hadden adolescenten bijvoorbeeld een minder positieve attitude ten aanzien van roken en was het minder waarschijnlijk dat ze ooit gerookt hadden. Daarnaast bleek psychologische controle (pogingen van ouders om invloed uit te oefenen op de psychologische wereld van het kind) rechtstreeks samen te hangen met rookgedrag, in de zin dat adolescenten een verhoogde kans hadden ooit gerookt te hebben als hun ouders veel psychologische controle uitoefenden. Hogere niveaus van psychologische controle beïnvloedden de rookgerelateerde cognities niet en werden er niet door geïnternaliseerd. De specifieke opvoedstijlen zoals gecreëerd uit de onderliggende dimensies hingen niet samen met cognities of gedrag.

De effecten van opvoeding op het rookgedrag verschilden niet voor vaders en moeders en waren hetzelfde voor jongens als meisjes. Bovendien waren de effecten van opvoeding op rookgedrag hetzelfde voor kinderen van rokende als van niet-rokende ouders. We concludeerden dat het I-Change Model kon worden uitgebreid met aspecten van strikte controle door de ouders.

In hoofdstuk 3 wordt een studie beschreven waarin rookspecifieke opvoeding (reacties van ouders op roken, huisregels, frequentie en inhoud van communicatie over roken) wordt beschouwd als distale sociale factor in het I-Change Model. Onder een grote groep adolescenten van 13 jaar oud ten tijde van de basismeting en 15 jaar oud bij de tweede meting werd nagegaan of rookspecifieke opvoeding het rookgedrag via de rookgerelateerde cognities beïnvloedde. Op de leeftijd van 13 jaar werden relaties tussen aspecten van rookspecifieke opvoeding en het rookgedrag gemedieerd door cognities en deze effecten waren uitgesprokener toen de adolescenten twee jaar ouder waren. De prospectieve relaties tussen opvoeding en rookcognities en -gedrag werden ook bestudeerd. Adolescenten aan wie een beloning in het vooruitzicht was gesteld voor niet-roken, hadden twee jaar later een verhoogde kans te zijn gaan roken. Adolescenten hadden daarentegen een kleinere kans te zijn gaan roken als ouders met hen hadden gepraat over aandacht die op school aan roken besteed werd. Deze aspecten van opvoeding werkten rechtsreeks op gedrag, zonder via de cognities te verlopen zoals die hier gemeten werden. Effecten van opvoeding waren hetzelfde voor jongens als meisjes en het rookgedrag van ouders had geen invloed op de doeltreffendheid van rookspecifieke opvoedstrategieën. Er werd geconcludeerd dat rookspecifieke opvoeding een gunstig effect zou kunnen hebben op rookcognities en -gedrag van adolescenten, maar dat meer inzicht nodig was in de omstandigheden waaronder dit gold.

In hoofdstuk 4 wordt een studie beschreven waarin de persoonlijkheid van ouders aan hun opvoedstijl gerelateerd wordt. Eerdere studies naar determinanten van opvoeding beperkten zich veelal tot determinanten van inadequate opvoeding, opvoedkundige vaardigheden van ouders

in groepen met verhoogd risico, of beperkten zich tot ouders van peuters. Omdat kenmerken van ouders van indirect belang kunnen zijn voor de ontwikkeling van kinderen, was er dus behoefte aan inzicht in determinanten van opvoeding voor normale ouders van adolescenten. De persoonlijkheid van ouders wordt verondersteld andere mogelijke determinanten van opvoedstijl te beïnvloeden en is daarmee een belangrijke eigenschap die van indirecte betekenis kan zijn voor het gezondheidsgedrag van adolescenten, zoals roken. In een cross-sectioneel onderzoek onder 688 ouders van adolescenten werd daarom onderzocht of de Big Five persoonlijkheidskenmerken (extraversie, nauwgezetheid, vriendelijkheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ervaringen) samenhangen met de autoritatieve, autoritaire, permissieve en verwaarlozende opvoedstijlen, die werden gemeten door de onderliggende dimensies van steun en strikte controle. Een van de voornaamste bevindingen was dat extraverte, vriendelijke, en minder emotioneel stabiele individuen het meest geneigd waren de autoritatieve opvoedstijl te hanteren die geassocieerd wordt met gunstig gezondheidsgedrag van adolescenten. Meer specifiek bleek dat ouders die hoog scoorden op interpersoonlijke interactie (doordat ze extravert en vriendelijk waren) meer steun boden en dat emotioneel stabiele ouders minder strikte controle uitoefenden. We redeneerden dat ouders die hoog scoorden op interpersoonlijke interactie prettigere ouders voor adolescenten zouden zijn en dat de affectieve component van de persoonlijkheid samenging met een affectieve component in de opvoeding. De bevinding dat emotioneel stabiele ouders minder controle uitoefenden was onverwacht, maar we suggereerden dat omdat emotioneel instabiele individuen sneller inadequaat reageren ze wellicht eerder hun toevlucht nemen tot het uitoefenen van controle. Emotionele instabiliteit kan zo in extreme mate resulteren in draconisch opvoeden. Nauwgezetheid en openheid hingen niet samen met opvoedstijl zoals hier gemeten, maar zijn misschien gerelateerd aan meer inhoudsspecifieke aspecten van opvoeding. Als het globale opvoedklimaat wordt gezien als een distale sociale factor in het I-Change Model die rookcognities en -gedrag van adolescenten beïnvloedt, dan kan de persoonlijkheid van ouders als een meer distale factor worden beschouwd.

Deel II: Over Inconsistente Verbanden tussen Rookspecifieke Opvoeding en Rookgedrag van Adolescenten

In deel II van dit proefschrift worden eerder gerapporteerde inconsistente verbanden tussen rookspecifieke opvoeding en rookgedrag van adolescenten behandeld. Intuïtief gezien mag verwacht worden dat rookspecifieke opvoeding gunstige effecten kan hebben op het rookgedrag van adolescenten. Zo kan verwacht worden dat adolescenten die thuis niet mogen roken daadwerkelijk minder roken dan adolescenten bij wie het er thuis minder streng aan toegaat. En alhoewel sommige studies dit bevestigen, worden deze resultaten niet altijd gerepliceerd. Soms blijven effecten van rookspecifieke opvoeding uit of werkt het zelfs averechts. Er zijn verschillende verklaringen denkbaar, die afhangen van het gedrag van de ouders. Ten eerste kan het zo zijn dat de effectiviteit van rookspecifieke opvoeding afhangt van het rookgedrag van de ouders. Adolescenten zitten er misschien niet op te wachten dat hun rokende ouders boodschappen tegen het roken prediken. Een andere mogelijkheid is dat ouders die zelf roken pogingen hun kinderen van het roken af te houden achterwege laten omdat ze er niet aan hechten. Ook kan het zijn dat zij zich er minder goed toe in staat achten anti-roken boodschappen over te brengen en zich voelen alsof ze voor stoelen en banken preken. Het rookgedrag van ouders is dus een factor die niet over het hoofd gezien mag worden bij het interpreteren van effecten van rookspecifieke opvoeding. Ten tweede is opvoedstijl voorgesteld als een context waarin rookspecifieke opvoeding plaatsvindt en daarom moet deze wellicht in beschouwing genomen worden. De effectiviteit van rookspecifieke opvoedstrategieën zou kunnen afhangen van het opvoedklimaat waarin deze tot uitdrukking worden gebracht. Het socialiseren van adolescenten met betrekking tot niet-roken heeft wellicht alleen zin voor adolescenten die hun ouders als autoritatief ervaren. Ten derde is het leeuwendeel van het onderzoek naar de relatie tussen rookspecifieke opvoeding en het roken van adolescenten gebaseerd op cross-sectionele bevindingen, wat het moeilijk maakt uitspraken over causaliteit te doen. Gerapporteerde cross-sectionele relaties tussen rookspecifieke opvoedstrategieën en rookgedrag van adolescenten blijven uit in longitudinale analyses, wat

erop kan duiden dat cross-sectionele verbanden verkeerd geïnterpreteerd zijn en dat kind-effecten over het hoofd gezien zijn. Volgens deze derde verklaring zouden ogenschijnlijk gunstige cross-sectionele effecten van bijvoorbeeld regels over niet-roken in huis uitblijven in longitudinale analyses als het niet de huisregels zijn die het rookgedrag van adolescenten beïnvloeden, maar als het rookgedrag de huisregels beïnvloedt.

Met betrekking tot de eerste verklaring voor de gerapporteerde tegenstrijdigheden tonen de bevindingen van hoofdstuk 3 en andere studies aan dat de effecten van rookspecifieke opvoeding niet afhangen van het rookgedrag van ouders. Dit sluit uit dat het rookgedrag van ouders de relatie tussen rookspecifieke opvoeding en roken van adolescent modereert. De andere twee verklaringen worden respectievelijk in hoofdstuk 5 en 6 aan de orde gesteld.

In de tweede verklaring verandert volgens Darling en Steinberg (1993) opvoedstijl de mogelijkheden van ouders om hun kinderen te socialiseren door de effectiviteit van rookspecifieke opvoeding te beïnvloeden. In hoofdstuk 5 wordt opvoedstijl dan ook beschouwd als een contextuele variabele die de relatie tussen rookspecifieke opvoeding en rookgedrag van adolescenten modereert. Onder de 12- tot 19-jarigen in de eerder genoemde steekproef werd een model getoetst waarbij rookspecifieke opvoedstrategieën (communicatie over roken, niet-roken huisregels, beschikbaarheid van tabaksproducten, afspraken om niet te roken) cross-sectioneel werden gerelateerd aan rookcognities en -gedrag van adolescenten. Communicatie over roken tussen ouders en jongeren hing samen met minder roken en verliep via de attitude ten aanzien van roken en de intentie om te roken. Het beschikbaar zijn van tabaksproducten hing samen met een positievere attitude ten opzichte van roken en een lagere inschatting van de eigen-effectiviteit om niet te roken, die beide weer samenhangen met de intentie om te gaan roken en het rookgedrag. Dit model werd vervolgens vergeleken voor adolescenten die opgroeiden in verschillende opvoedklimaten, namelijk bij hoge en lage niveaus van steun, strikte controle en psychologische controle. Hoewel verwacht werd dat de meest gunstige effecten van rookspecifieke opvoeding geboekt zouden worden voor adolescenten die opgroeiden in een

autoritatief opvoedklimaat (veel steun, veel strikte controle en weinig psychologische controle) toonden de resultaten aan dat de effectiviteit van rookspecifieke opvoeding niet afhangt van het opvoedklimaat waarin deze tot uitdrukking werd gebracht. Opvoedstijl diende dus niet als context voor rookspecifieke opvoeding zoals door Darling en Steinberg verondersteld werd, hetgeen suggereert dat opvoedstijl en rookspecifieke opvoeding onafhankelijk van elkaar met het roken van adolescenten samenhangen. De eerder gerapporteerde tegenstrijdige relaties tussen rookspecifieke opvoeding en roken van adolescenten konden dus niet worden toegeschreven aan het opvoedklimaat waarin deze gedragingen tot uitdrukking kwamen.

In hoofdstuk 6 wordt de derde verklaring voor deze inconsistenties onderzocht. Een longitudinaal cross-lagged model werd getoetst door rookspecifieke opvoeding (anti-roken huisregels en communicatie over roken) en het rookgedrag van jongeren op drie opeenvolgende tijdstippen te meten, om te bestuderen hoe ouders en adolescenten elkaar door de tijd beïnvloeden. De resultaten lieten zien dat jongeren het gedrag van ouders sterker beïnvloedden dan ouders het rookgedrag van jongeren. Hoewel de rookspecifieke opvoedstrategieën het rookgedrag nauwelijks beïnvloedden, reageerden ouders op het rookgedrag van hun kinderen door minder regels te stellen omtrent roken in huis en door meer met hun kinderen over roken te praten. De versoepeling van de huisregels was uitgesproken als ouders zelf rookten en de communicatie nam sterker toe voor niet-rokende ouders. Deze bevindingen waren identiek voor jongens als meisjes. De resultaten suggereren derhalve dat opvoeding niet enkel als determinant van het rookgedrag van adolescenten moet worden beschouwd, maar ook als gevolg. De eerder gerapporteerde inconsistente effecten van rookspecifieke opvoeding lijken dus inderdaad te kunnen worden toegeschreven aan het feit dat kind-effecten buiten beschouwing zijn gelaten. Het buiten beschouwing laten van deze effecten bemoeilijkt de interpretatie van cross-sectionele bevindingen omdat onduidelijk blijft wie wie beïnvloedt. De resultaten duiden erop dat in toekomstig onderzoek naar de effectiviteit van opvoeding rekening gehouden moet worden met kind-effecten.

In het afsluitende hoofdstuk worden de voornaamste bevindingen van de studies in dit proefschrift samengevat en worden implicaties besproken. Methodologische tekortkomingen worden aan de orde gesteld en er wordt een voorzet gedaan voor toekomstig onderzoek op het gebied van opvoeding en rookcognities en -gedrag van adolescenten. Geconcludeerd wordt tenslotte dat aspecten van opvoeding het rookgedrag van adolescenten via rookgerelateerde cognities beïnvloeden en dat het I-Change Model met deze aspecten uitgebreid kan worden. Ouders beïnvloeden niet alleen het rookgedrag van hun kinderen, maar zij passen zich minstens even sterk aan het gedrag van hun kinderen aan. Dat ouders boodschappen prediken tegen het roken is derhalve onvoldoende om adolescenten van het roken af te houden en ouders moeten de daad bij het woord voegen door zelf niet te roken.

Tabel 1

Samenvatting van de Belangrijkste Bevindingen van dit Proefschrift

	Hoofdstuk
- Het I-Change Model kan worden uitgebreid met strikte controle van de zijde van de ouders als distale sociale factor en psychologische controle werkt rechtstreeks op het rookgedrag van adolescenten zonder te worden geïnternaliseerd.	2
- Rookspecifieke opvoeding kan worden beschouwd als distale sociale factor in het I-Change Model.	3, 5
- Relaties tussen opvoeddimensies en het rookgedrag van adolescenten zijn onafhankelijk van het geslacht van ouder of kind.	2
- Relaties tussen rookspecifieke opvoeding en het rookgedrag van adolescenten zijn onafhankelijk van het geslacht van het kind.	3
- De persoonlijkheid van ouders is gerelateerd aan opvoedstijl en kan dus van indirect belang zijn voor rookcognities en -gedrag van adolescenten.	2, 4
- Het rookgedrag van adolescenten hangt samen met dat van hun ouders en de effecten van opvoeding op rookcognities en -gedrag van adolescenten zijn hetzelfde voor rokende en niet-rokende ouders.	2, 3, 5, 6
- Opvoedstijl kan niet beschouwd worden als context voor rookspecifieke opvoeding.	5
- Het rookgedrag van adolescenten is een sterkere voorspeller voor rookspecifieke opvoeding dan andersom.	6